

HVA ER BÆREKRAFT?

- FNS BÆREKRAFTSMÅL PÅ EN LÆRERIK
OG GØY MÅTE

VET DU HVA BÆREKRAFT ER?

Bærekraft handler om å ikke bruke mer enn hva vi faktisk trenger, slik at fremtidens generasjoner skal få dekket sine behov. Behov som kan være alt fra tilgang på fisk, energi, vann, kjøtt, men også som likestilling mellom mann og kvinne.

For at vi sammen, alle mennesker på jordkloden, skal klare dette har landene som er medlem i FN sammen laget 17 mål på hvordan vi sammen skal klare dette.

Disse målene kalles **FNs BÆREKRAFTSMÅL**

FNs BÆREKRAFTSMÅL

Kort og godt

Atmosfæren: Atmosfæren er luftlaget som ligger rundt jorden, sammensatt av flere gasser. Den går gradvis over i verdensrommet. Atmosfæren holdes på plass av jorden sin tyngdekraft og beskytter oss mot farlige strålinger. Den har i tillegg en viktig oppgave som er å regulere temperaturforskjellen, for uten den hadde ikke vi klart å overleve.

Energi: Energi er det samme som evne til å utføre arbeid.

Forbrukermakt: Forbrukermakt handler om at du, som forbruker, kan velge å kjøpe de tjenestene og varene som både er mest miljøvennlig og rettferdige. Dersom mange mennesker handler disse type varene, eller tjenestene, vil produsentene tilby mer av denne type varer. Det betyr at din stemme, og dine valg kan utgjøre en forskjell.

Forurensning: Forurensning er spredning av farlige stoffer i lufta som fører til skade eller ulempe på helse eller trivsel for mennesker, dyr og planter i jorda.

Global oppvarming: Global oppvarming menes med at gjennomsnittstemperaturen på jorda øker.

Infrastruktur: Infrastruktur er eksempelvis veier, internett, strøm, avfallssystemer og vannsystemer.

Klimaendring: Klimaendring handler om hvor ofte ulike typer vær finner sted. Noen eksempler på klimaendringer er global oppvarming, havet blir varmere, regnmønstre endrer seg og isbreen smelter.

Klimagass: Klimagasser er gasser som bidrar til drivhuseffekten i atmosfæren. Jo mer og sterkere gassen er i atmosfæren jo mer vil det bidra til global oppvarming. Et eksempel på klimagass er CO₂.

Næringskjede: Næringskjede er en kjede der forskjellige arter og organismer spiser den arten som i næringskjeden kommer foran, og blir da til næring for den. Med andre ord er de avhengig av hverandre for å leve.

Resirkulering: Resirkulering handler om å sortere forskjellige typer avfall hver for seg, for så å igjen kunne bruke materialet til å lage ny produkter.

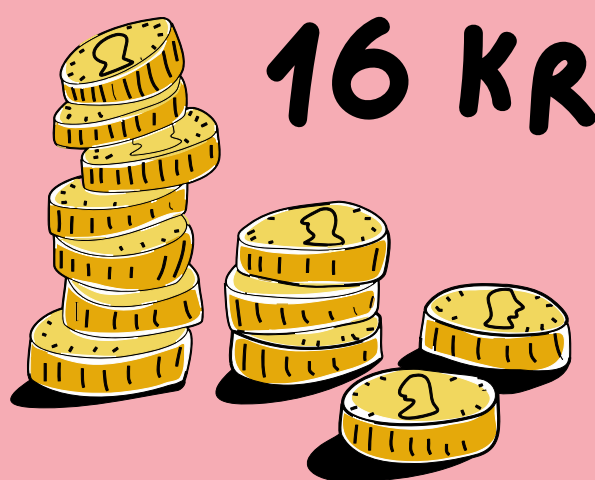
Økosystem: Økosystem er alle organismer som er levende i et gitt område. Dette området kan være stort som en skog eller så lite som en sølepytt.

1 UTRYDDE FATTIGDOM

Målet handler om å utrydde ekstrem fattigdom, og halvere antall mennesker som lever i relativ fattigdom. Andelen som er fattig går ned, men utviklingen går fortsatt i feil retning. De som er fattig, blir fattigere, mens de rike, blir rikere.

De som må leve for mindre enn 16 norske kroner om dagen defineres som ekstremt fattige.

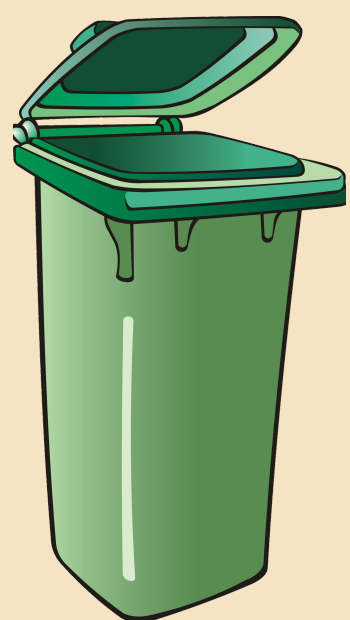
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Gjør en forskjell og bli fadder. Hjelp utsatte barn som lever under forhold preget av fattigdom, konflikt og krig. Å være fadder innebærer å donere bort en månedlig sum til deres tildelte fadderbarn. Dere vil kunne følge utviklingen til fadderbarnet gjennom bilder og informasjon om blant annets barnets bosituasjon og skolegang.
- Dette innebærer at du og din familie blir fadder til et barn, som dere kan følge utviklingen
- Gå som frivillig bøssebærer.
- Delta på OD-dag, arbeidsuke og Tv-aksjonen.
- Minske sløsing og kasting ved å resirkulerer og bruke om igjen. Dere kan for eksempel gi fra dere brukte klær og leker til Røde kors, Fretex eller til noen andre som kan ha gleden av dem.

2 UTRYDDE SULT

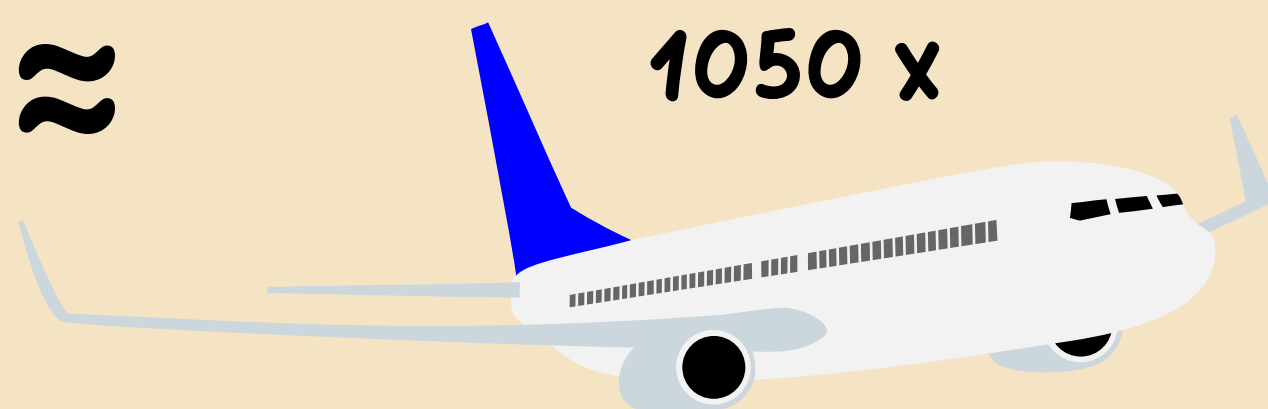

Målet innebærer at ingen skal sulte, alle skal ha muligheten til å få tak i nok og næringsrik mat. I tillegg bør bærekraftig landbruk prioriteres, slik at vi får utnyttet ressursene bedre. Vi er avhengig av planter og dyr for å overleve, det er derfor viktig å beskytte disse fra å dø ut. Verden inneholder mer enn nok mat til å kunne mette alle.

417 000 TONN

≈

1050 x

Vi kaster ca. 417 000 tonn med mat per år i Norge, noe som tilsvarer rundt 1050 fullastet passasjerfly i vekt.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Unngå matsvinn: Ikke kjøp mer mat enn nødvendig.
- Ta mindre porsjoner, forsyn deg heller flere ganger.
- Ta med gårdagens middagsrester som lunsj.
- Hvordan sjekke om du kan spise maten: Se, lukte, smake
- Ukeshandling: Storhandle ca. en gang i uken, da sparer du både penger og kaster mindre mat.
- Ikke kast spiselig mat, bruk sansene dine: se, lukt og smak. Egg er for eksempel like god i lang tid etter best før datoen. Mat- og drikkevarer merkes med best før/siste forbruksdag. Best før merking er ofte god etter, mens siste forbruksdag blir dårlig.

3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET

Målet skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. God helse forutsetter blant annet å ha et sosialt nettverk, en trygg oppvekst og et tryggere nærmiljø. Helse påvirkes også av fysisk aktivitet, kosthold, alkohol og tobakk. Å ha en meningsfull hverdag, frisk luft og bruk av naturen kan også være viktige faktorer innen dette målet.

Helsedirektoratet anbefaler at barn og unge er fysisk aktive i minst 60 minutter hver dag. Fysisk aktivitet utover 60 minutter hver dag, gir friskere og mer robuste ungdom.

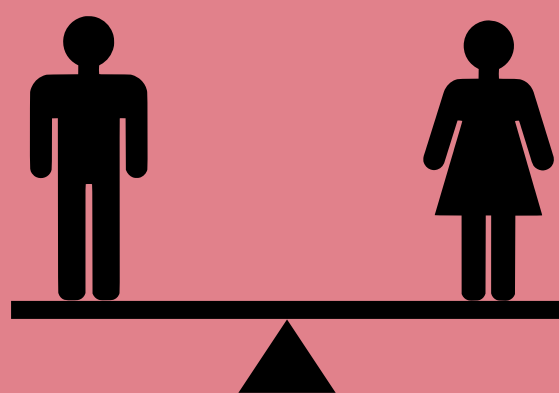
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Snakk med noen du stoler på.
- Være en god venn og klassekamerat.
- Vaksiner deg, for å unngå farlige sykdommer og pandemier.
- Mange produkter inneholder skadelige kjemikalier og produkter som kan være skadelig for deg selv og for naturen. Gå gjennom produktene du bruker hjemme og velg miljøsertifiserte.

4 GOD UTDANNING

Målet skal bidra til å sikre retten til en god utdanning for alle. Like viktig er kvaliteten på læreren og undervisningsopplegg, samt inkludering, rettferdighet og livslang læring. Utdanning vil påvirke deg og dine muligheter. Uten gode kunnskaper og informasjon er det vanskelig å kunne bidra til et bærekraftig samfunn.

Forskning indikerer at utdanning er en av de viktigste faktorene til at mennesker får bedre helse, kommer seg ut av fattigdom og samfunnet som helhet får økt likestilling.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Hva ønsker du å jobbe som når du blir voksen? Snakk med lærer eller veileder dersom du er usikker utdanningsløpet.
- Benytt leksehjelp eller vær leksehjelp for en klassekamerat som sitter litt fast.
- Spre ordet om bærekraftsmålene!
- Utdanningen til mer enn en milliard barn og unge i verden er påvirket av pandemien. I år kan du og din skole delta på unicef-runden, og springe for retten barn og unge har til utdanning.

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Målet handler om å skape likestilling mellom kvinner og menn, jenter og gutter. Norge har kommet langt i forhold til likestilling, men vi har fortsatt et stykke igjen å gå. Dette målet skal være med på å sikre like muligheter og rettigheter uavhengig av kjønn, og styrke stillingen kvinner og jenter har i samfunnet.

Det er flere mannlige enn kvinnelige ledere i dag, men flere kvinner tar høyere utdanning.

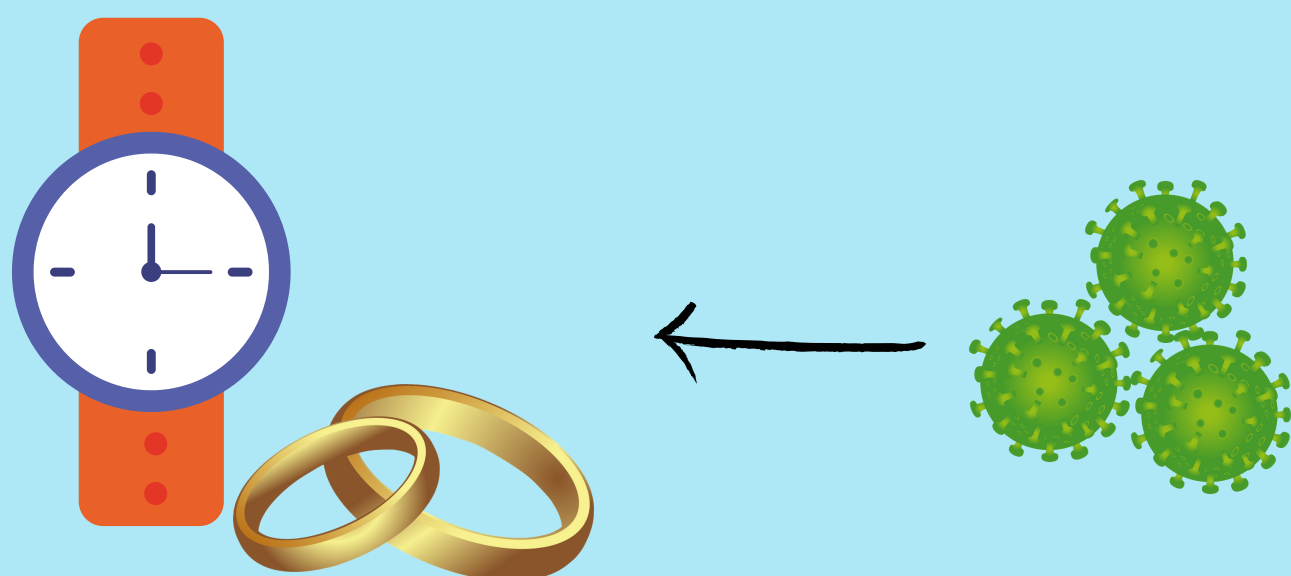
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Det er viktig med lover og regler som sikrer rettighetene til kvinner. Like viktig er det at kvinner deltar aktivt i samfunnet og krever sine rettigheter.
- Kvinner kan bli enda flinkere til å kreve og tørre å ta større plass.
- Når dere skal søke jobb, velg bedrifter som har fokus på likestilling blant sine ansatte.
- Sette mer pris på arbeidet kvinner legger ned, ikke ta det for gitt.

6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

Målet handler om å sikre at alle har tilgang til rent vann, tilgang på gode kloakksystemer og toaletter, lære mennesker hvordan de kan hjelpe til med å holde vannet rent, og gi alle opplæring i personlig hygiene. Det handler også om å beskytte økosystemer som har med vann å gjøre, slik som skog, fjell, sumper, innsjøer og elver.

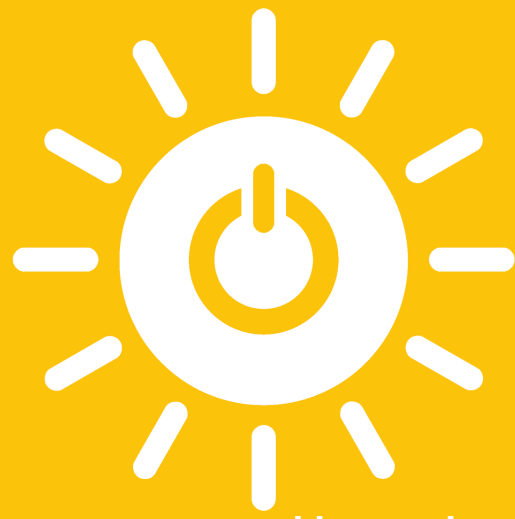

Under negler, ringer, armbånd eller klokker kan det skjule seg like mange bakterier som det finnes mennesker i Europa (750 millioner)

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

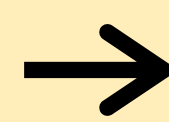
- Ikke skyll ned medisiner eller farlig avfall i do.
- Rydde søppel som har havnet i vannet.
- Spre informasjon om vannmangel i verden.
- Ikke la vannet stå å renne når du for eksempel pusser tennene.

7 REN ENERGI TIL ALLE

Målet handler om at alle skal ha tilgang på energi. Energi trenger vi får å kunne gjennomføre menneskelig aktivitet, og derfor er det viktig at den er bærekraftig og ren. I Norge er ikke dette et problem, men i noen land er det mangel på dette. Her i Norge prøver vi å minimere bruken av fossilt brennstoff (olje & gass) til fordel for fornybar energi (vann, vind og solkraft).

Hadde alle land i verden hatt like høyt energiforbruk som Norge, måtte vi hatt 2,7 jordkloder.

2,7 x

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Skru av lyset når du drar hjemmefra og i rom du ikke oppholder deg i.
- Hvis du og din familie skal en tur ut (f.eks trening, shopping), unngå å bruk bilen. Er det for lange avstander til å gå, bruk sykkel eller kollektiv.
- Kjøp brukte klær.
- Unngå matsvinn og spis mindre kjøtt.

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Målet handler om at alle skal ha en mulighet til å jobbe med det de ønsker, og som gir nok lønn til å kunne ta vare på seg selv og sin familie. Det skal være gode arbeidsplasser med trygt arbeidsmiljø og barn skal ikke være i tvangsarbeid. I mange land er det en stor forskjell på de som er rike og fattige. Det er viktig at vi fordeler godene og at alle får mulighet til å jobbe.

I dag er det rundt 152 millioner barn som er offer for barnearbeid, og disse er i alderen 5-11 år. Disse jobber for det meste med jordbruk. Rundt 30% av disse får ikke skolegang.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Kjøp klær fra butikker som representerer en anstendig og åpen produksjon. Åpne og tilgjengelige fabrikklistene viser at merkevarereselskapene tar ansvar for, og er opptatt av arbeidsforholdene ved fabrikkene de gir produksjonsoppdrag til. Dette kan du som forbruker sjekke opp på nettsiden www.framtiden.no. Merkevarereselskapene Zara, Polo Ralph Lauren, Peak Performance og Victoria Secret har fortsatt hemmelige fabrikklistene. Cubus, HM, Carlings og NIKE har derimot åpne fabrikklistene.
- Meld deg inn i organisasjoner som bekjemper barnearbeid, som eksempelvis "redd barna".
- Send inn et brev til din lokale avis hvor du eksempelvis skriver om jobb og barnearbeid.

9 INDUSTRI, INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

Målet handler om å finne løsninger for å øke utvikling og vekst i ulike land og se hvordan de kan utnytte sine ressurser og sin industri effektivt. Sikre solid infrastruktur, utvikle ny teknologi, støtte små bedrifter og bidra til at bedrifter driftes bærekraftig.

Infrastruktur er nødvendig for et velfungerende samfunn. Vi i Norge kan også hjelpe til ved å støtte andre land med utbygging av infrastruktur eller høyere utdanning.

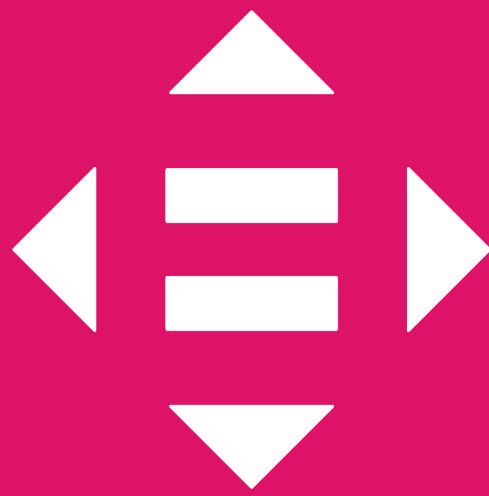

Bor du lenger enn 2 km (1.trinn) eller 4 km fra skolen (2.-10.trinn) har du rett på gratis skoleskyss. Dette gjelder også dersom skoleveien anses som særlig farlig eller vanskelig, selv om det er kortere avstand.

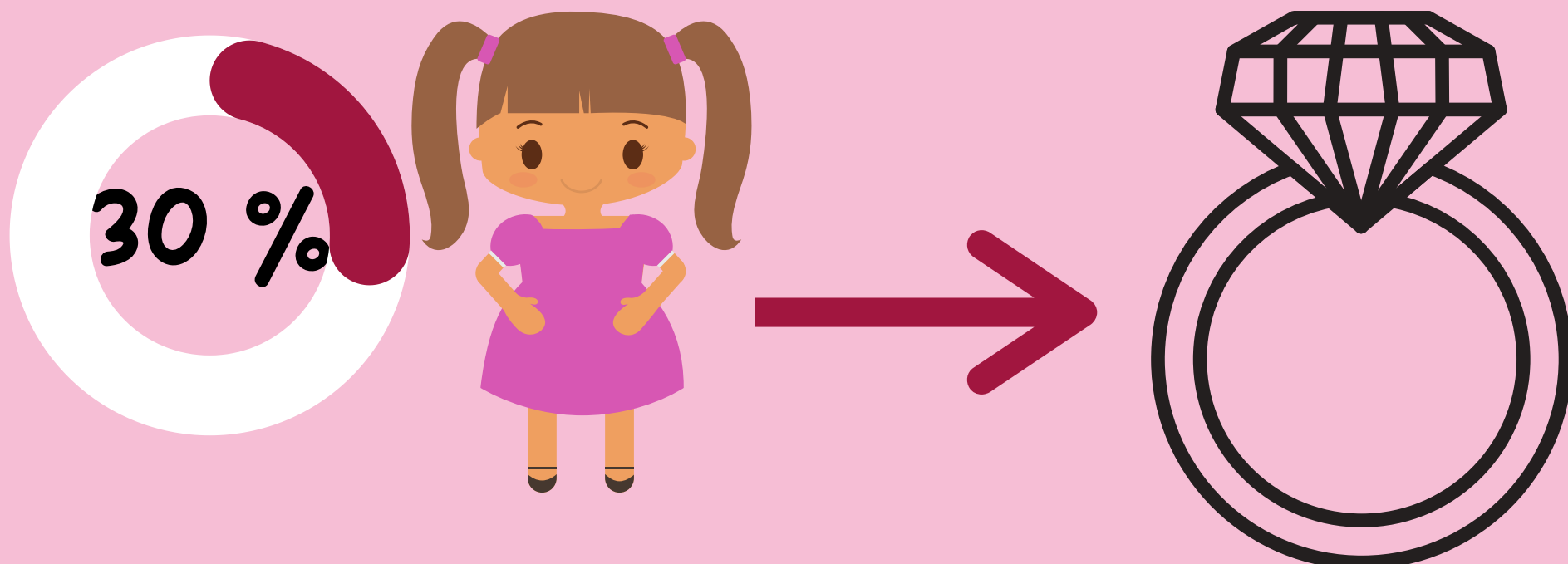
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Tenk over hvordan du opplever skoleveien din, er den trygg? Er det noen veier det er skummelt å gå? Gi beskjed direkte til din skole.
- Vær åpen for nye løsninger og ta i bruk ny teknologi som kan gjøre hverdagen vår mer bærekraftig.
- Ofte bytter vi ut mobil eller andre tekniske produkter til nyere produkt, mens det gamle fortsatt virker. Sørg for å gi bort det du ikke bruker lenger eller lever det inn til gjenbruk.

10 MINDRE ULIKHET

Målet skal bidra til å jevne ut ulikhet, da det idag er store forskjeller i og mellom land. Dette kan gjøres ved å støtte mennesker som lever i fattigdom, øke deres inntekter eller bidra til en politikk som jevner ut forskjeller mellom folk. Det handler om å dele ressurser rettferdig ved å sørge for gode ordninger til de mest sårbare gruppene i landet. Dette innebærer at alle får delta i samfunnet. Det er viktig at alle får lik tilgang til helsehjelp, skolegang og gode skattesystemer.

Rundt 30% av alle jenter i fattige land, blir giftet bort før de fyller 18 år. I 2018 fikk Norge en lovendring som gjør at barneekteskap er forbudt.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Tenke over om man selv har opplevd urettferdighet eller blitt holdt utenfor? Vær inkluderende og hjelp hverandre.
- Det er viktig at alle jenter får muligheten til utdanning, både med tanke på egne rettigheter og landets økonomiske utvikling.

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN

Målet innebærer å sikre gode og trygge boforhold, tilgang til grunnleggende tjenester som vann og elektrisitet, miljøvennlig transport for alle, renere luft og bedre behandling av søppel.

Bærekraftige byer og samfunn skal være inkluderende, det vil si utformes slik at alle kan benytte seg av kollektivtransport, offentlige rom og grøntområder, også de med nedsatt funksjonsevne. Byene må i tillegg bygge motstandsdyktige mot katastrofer, utnytte ressursene best mulig og tilpasses klimaendringene.

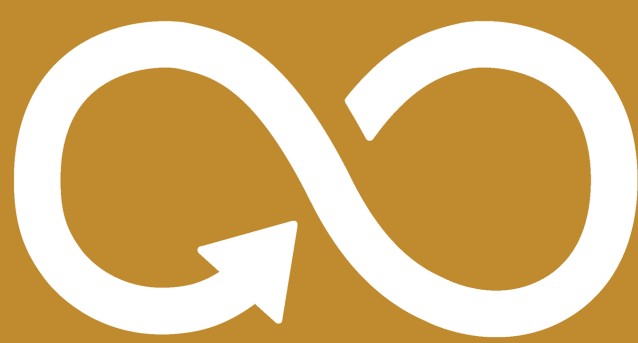
Innbyggere i byer bruker i gjennomsnitt mindre CO2 enn personer som bor på landet. Statistikk for Finnmark viser at de slipper ut mer CO2 enn Oslo, selv om Oslo nesten har ti ganger så mange innbyggere.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Redusere bilbruken ved å benytte lokale tilbud innen gangavstand og kollektivtransport.
- Gå eller sykle til skolen!
- Tenk over hvordan det er i din by? Må du gå langt til nærmeste lekeplass eller park? Er det steder du trives/ikke trives? Er det noe du savner i ditt nærområdet?

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

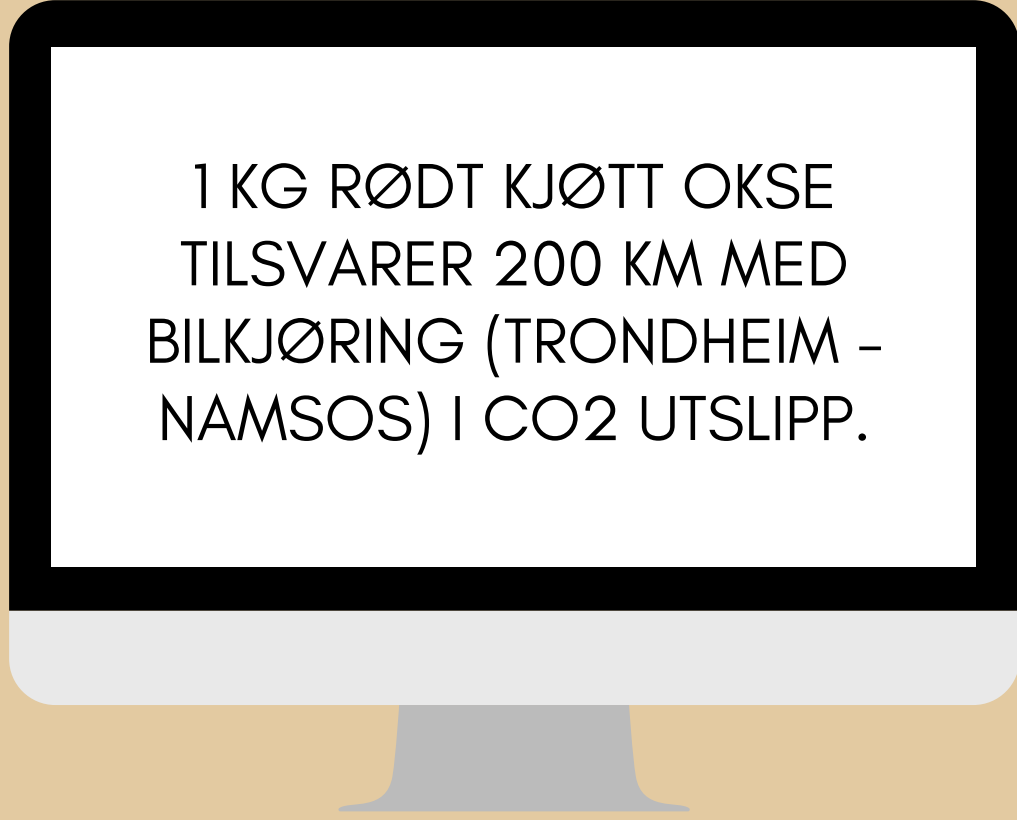
Målet handler om å ha oversikt over forbruk og produksjon. For å passe på at jordkloden er en trygg og god plass å bo på i fremtiden, er det viktig at alle tenker over hvor mye de kjøper og kaster hvert år. Dagens høye forbruk er mer enn hva miljøet klarer å håndtere. Dette må vi gjøre noe med!

**1 KG KJØTT
FRA OKSE**

200 km

1 KG RØDT KJØTT OKSE
TILSVARER 200 KM MED
BILKJØRING (TRONDHEIM -
NAMSOS) I CO2 UTSLIPP.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

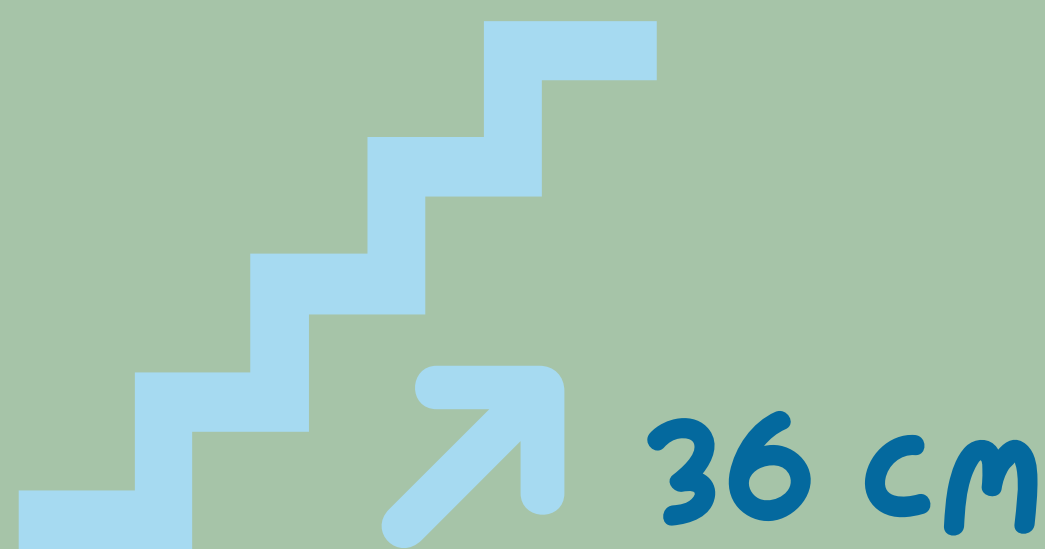
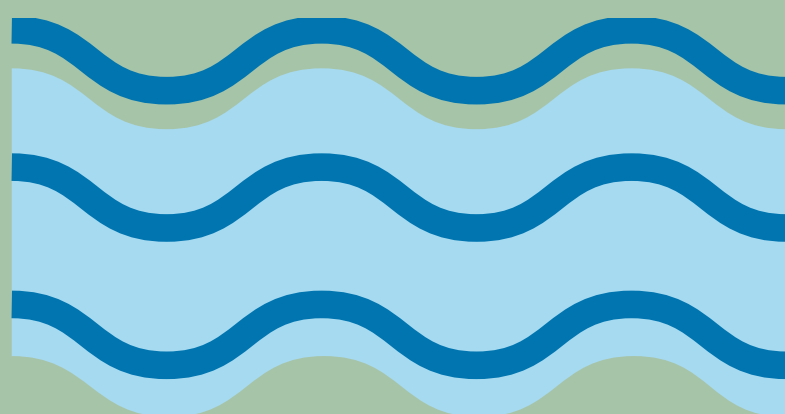
- Kaste mindre mat.
- Innføre flere kjøttfrie-måltider.
- Kvitte seg med giftig avfall på riktig måte for slik å beskytte jorda, vannet og lufta. I Trondheim kommune har du mulighet til å levere farlig avfall ved Heggstadmoen gjenvinningsstasjon, eller i den røde "farlig avfall"-boksen som er utlevert av Trondheim kommune.
- Minske sløsing og kasting ved å enten resirkulere eller bruke om igjen.
- Benytt kollektivtransport som buss og trikk. Dette kan også være en morsom aktivitet som du kan gjøre sammen med din familie eller dine venner.
- Dersom du skal reise langt, velg gjerne tog fremfor fly da dette forurensner mindre.
- Man trenger ikke det nyeste av alt. Dersom det gamle fortsatt fungerer og er like fint, kan du fortsette å bruke dette. Dette bidrar til mindre forurensing, CO2-utslipp og du sparer mye penger.
- Er det noe du er misfornøyd med? Du har rett til å bli hørt, du kan klage til Forbrukerrådet. Du har forbrukermakt!

13 STOPPE KLIMAENDRINGENE

Målet handler om å hindre at klima på jordkloden endrer seg, også kalt klimaendringer. Klimaendringer skjer fordi det blir varmere på jorden, altså at temperaturen stiger, og dette skjer fordi vi mennesker slipper ut klimagasser til atmosfæren. At selve temperaturen på jorden stiger kalles global oppvarming.

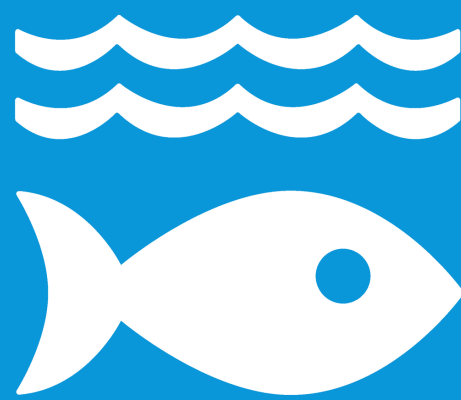
VISSTE DU AT I LØPET AV DE SISTE 100 ÅRENE SÅ HAR HAVNIVÅET STEGET MED 36 CM.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Det største tiltaket vi kan gjøre er å tenke over hva vi gjør, kjøper og bruker og hvilke konsekvenser det påvirker klimaet. Vi kan bruke vår forbrukermakt ved for eksempel kjøpe mindre kjøtt eller miljøvennlige produkter.
- Spis opp maten din, for ved å kaste mat bidrar du til klimagassutslipp.
- Spis mindre kjøtt, for en kjøttfri middag reduserer klimagassutslippene med 0,5 kg.
- Klimagass kommer eksempelvis når du benytter kjøretøy som bruker bensin eller diesel som drivstoff. I stedet for å bruke denne hver dag, kan du ta beina eller sykkelen så sparer du jorden for klimagassutslipp.

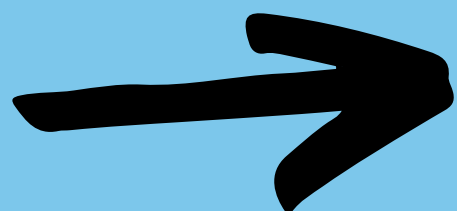
14 LIVET I HAVET

Målet handler om å bevare og bruke havets innhold på en måte som er bærekraftig. Vi er avhengig av hav på jorden for at vi skal kunne leve her. Temperatur, kjemien, strømninger og livet i havet er det som driver systemene som gjør at det er mulig for oss mennesker å leve her på jorda. Over halvparten av den oksygenen vi trenger for å leve, kommer faktisk fra havet. Er det ikke da kjedelig at den mest avgjørende forurensningen i havet faktisk kommer fra oss mennesker på land.

1 UKE

5 G

VISSTE DU AT I EN STUDIE FRA 2019 BLE DET AVDEKKET AT FOLK KAN FÅ I SEG SÅ MYE SOM 5G PLAST HVER UKE, DET TILSVARER VEKTEN AV ET KREDITTKORT.

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Hvis du ser noe søppel når du er og bader, for eksempel en tom plastflaske, ta denne med dere og pant den i butikken. Du får da 2 kr i pantepenger, samtidig som du kan ha spart livet til en søt fisk.
- Unngå å legge igjen plastavfall i naturen. Faren med å la plast ligge igjen er at platen blir nedbrutt til mikroplast, altså bitte små plastbiter som fisk og fugler tror er mat. Dersom de får dette i seg kan det ende med alvorlige skader, og i verste fall død.
- Istedenfor å bruke bæreposer av plast som er vonde å holde i, samtidig kan fort ødelegges, hva med å heller benytte bæreposer av tøy som kan både vaskes, er bedre å holde i og kan brukes uendelig mange ganger.

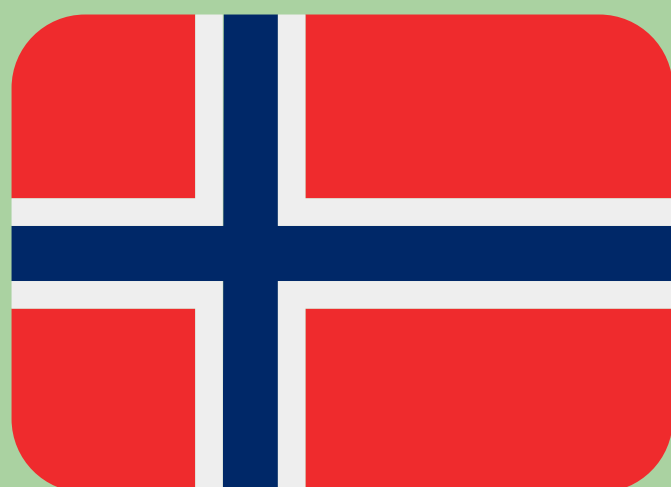
15 LIVET PÅ LAND

Målet handler om hvor viktig det er å ta vare på skogen da nesten alle insekter, planter og dyr som lever på land bor her. Det er også vår hovedkilde på oksygen, og det finnes arter som ikke har blitt oppdaget som kan være viktige. Vi er nødt til å ta vare på vårt økosystem slik at ingen flere arter utrykkes og påvirker næringskjeden.

SKOGEN ER EN VIKTIG KILDE TIL REN LUFT OG RENT VANN, OG 37 % AV NORGES TOTALE AREAL ER DEKKET AV SKOG.

37 %

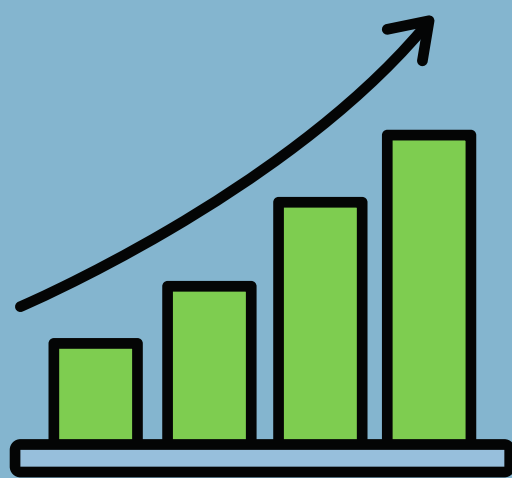
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Tenk over og snakk sammen om hvordan man ferdes ute i naturen. Man skal eksempelvis ikke hoppe og knekke greiner. Det er også viktig at man tar med seg sitt eget søppel hjem igjen. Ta gjerne noe som også ikke er ditt, for slik å hjelpe naturen.
- Ikke plukke planter som er i fare for å dø ut eller skade leveområdene til truede dyrearter. Et eksempel er blomsten Blåknapp eller Mosesildre. Oversikt over truede arter finner du i rødlisten, se link: <https://www.artsdatabanken.no/Rodliste>
- Når du og din familie er ute på tur og ønsker å tenne bål, husk på noen enkle ting for å redusere brannfaren: Det er forbudt å tenne bål fra 15. April til 15. September, men det finnes noen unntak. Det er lov på godkjente bålplasser og steder hvor det ikke kan oppstå brann.

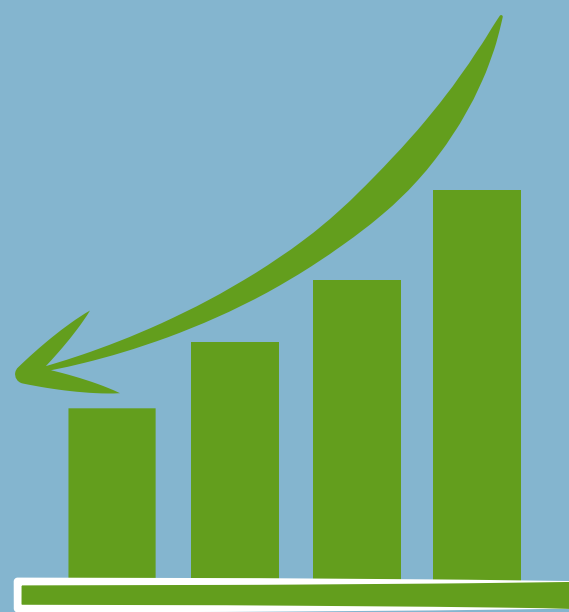
16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNDERENDE INSTITUSJONER

Målet innebærer å fremme fredelige og inkluderende samfunn. Dette inkluderer å sikre gode rettssystemer, bekjempe kriminalitet og korrupsjon, sørge for at alle har tilgang til informasjon slik at vi kan stå sammen i kampen mot ulovlige handlinger og brudd på menneskerettighetene. Fred og rettferdighet er nødvendig for å skape en bærekraftig utvikling. Under krig mister mange tilgang til helsehjelp, skole og andre offentlige tjenester, i tillegg til å føle seg engstelige og redde.

ANTALLET KONFLIKTER OG
KRIG I VERDEN ØKER, MEN
TALLET PÅ DREPTE
FORTSETTER Å FALLE

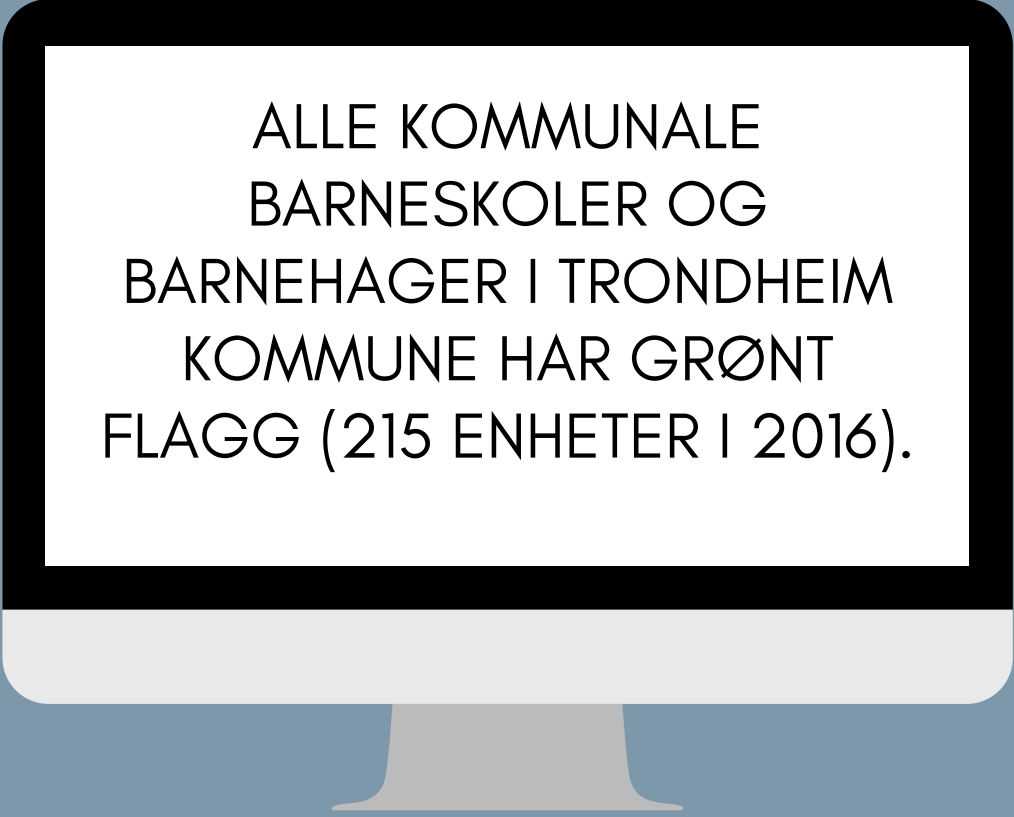
TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Inkluder alle. Hvis du ser noen i friminuttet som går alene, spør om han eller hun har lyst til å være med deg.
- Stopp mobbing. Ser du noen som blir mobbet? Si ifra! Gjør mot andre det du vil at andre skal gjøre mot deg.
- Les nyhetene, og følg med på hva som skjer. Er det noe du føler går imot menneskerettighetene? Eller er det kanskje noen valg du er uenig med? Si ifra, din stemme kan utgjøre en forskjell.

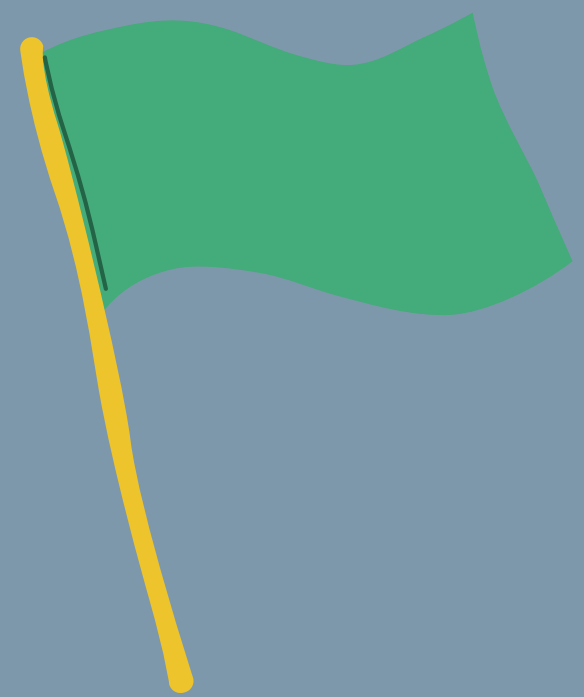
17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Målet handler om samarbeid for at vi skal lykkes med bærekraftsmålene. Det betyr at myndighetene, bedrifter og alle innbyggere må jobbe sammen i sitt eget land, og med andre land. Hvert land må vurdere hvilke saker som er viktigst for dem og ha målene synlige i sine planer. For å nå bærekraftsmålene innen 2030 er det også viktig at de rikere landene støtter arbeidet i utviklingslandene.

ALLE KOMMUNALE
BARNESKOLER OG
BARNEHAGER I TRONDHEIM
KOMMUNE HAR GRØNT
FLAGG (215 ENHETER I 2016).

TILTAK FOR DEG OG DIN FAMILIE

- Tenk over hvilke av bærekraftsmålene du i dag kan bidra med.
- Spre ordet om FNs bærekraftsmål til dine venner og familie.